

Ankara'daki Halk Kütüphanecilerinin Okuma Alışkanlığı Üzerine Bir Araştırma

A Research on Reading Habits of the Public Librarians in Ankara

Şenol Karadeniz* ve Bülent Yılmaz**

Öz

Betimleme yöntemi ile gerçekleştirilen bu araştırma, Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapmakta olan kütüphanecilerin okuma alışkanlıklarının düzeyini ve niteliğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bilgi ve Belge Yönetimi mezunu olup kütüphane müdürü, kütüphane müdür yardımcısı ve kütüphaneci kadrolarında görev yapan bütün personel, bu araştırmada kütüphaneci olarak tanımlanmıştır. Araştırmanın kapsamını, Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan 53 kütüphaneci oluşturmaktadır. Çalışmada 32 soruluk bir anket uygulanmış, 38 kişiden geri dönüş alınmıştır. Araştırmada evrenin %72'sine ulaşılmıştır. Araştırma sonucuna göre; Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphaneciler orta düzeyde kitap okuma alışkanlığına sahip olup, seçici ama düzensiz bir biçimde kitap okumaktadırlar. Ankara'daki kütüphanecilerin %53'ü okuma alışkanlığına sahip olduğunu düşünse de yüksek düzeyde kitap okuma alışkanlığına sahip halk kütüphanecilerinin oranı %32'dir. Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar ışığında öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Okuma alışkanlığı; okuma kültürü; halk kütüphanesi; kütüphaneci; Ankara; Türkiye.

Abstract

This research, carried out by the descriptive method, aims to determine the level and quality of reading habits of the librarians working in public libraries in Ankara. In this study all staff with a degree in Departments of Information Management (Librarianship) and who serves on the library directors, deputy directors and librarian were defined as librarians. The scope of the research consists of 53 librarians working in public libraries in Ankara. In this survey, a questionnaire with 32 questions was applied, 38 responses were received from the questionnaire and 72% of the universe has been reached. According to the research result; librarians working in public libraries in Ankara have a moderate level of reading habits. Librarians read books in a selective but irregular way. While 53% of librarians think that they have reading habits, only 32% of public librarians have a high level of reading habits. Various suggestions are presented in the light of the results obtained in the research.

Keywords: Reading habit; reading culture; public library; librarian; Ankara; Turkey.

---

* Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. e-posta: senolkdz@gmail.com
Ph.D. Student, Hacettepe University, Department of Information Management

**Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. e-posta: byilmaz@hacettepe.edu.tr
Prof. Dr., Hacettepe University Department of Information Management

Giriş

Okumak, insanoğlunun tarihin başlangıcı sayılan yazıyı buluşundan bu yana yaklaşık 4500 yıldır gerçekleştirmeyi sürdürdüğü vazgeçilemez, en önemli bireysel ve toplumsal eylemlerinden birisidir. Bilgiye erişmenin, eğitimin, iletişimin ve toplumsallaşmanın, toplumsal hayatta yer almanın başlıca yolu olan okuma, her yaş, meslek, eğitim düzeyi, sosyal statü, ekonomik düzeydeki bireyler için toplumsal bir zorunluluk niteliği taşımaktadır. Temel işlevi bireyi ve toplumu bilgi ile buluşturmak olan kütüphanecinin okuma zorunluluğu ise diğer mesleklere göre daha öncelikli ve önemli görünmektedir. Kütüphaneci, varlık koşulu 'okuyan toplum' olan kütüphaneleri yaşatmak ve geliştirmek için toplumda okuma alışkanlığı yaratmada rol almak zorundadır. Ancak bu rolünü gerçekleştirmesi öncelikle kendisinin bu alışkanlığa sahip olmasına bağlı görünmektedir. Okuma alışkanlığına sahip olmayan bir kütüphaneci hem okuma olgusunun önemini ve gerekliliğini içselleştirmede hem de bu alışkanlığı/kültürü topluma kazandırmada yetersizlikler yaşayacaktır. Dolayısıyla, okumak, görevini başarıyla yerine getirmek isteyen nitelikli bir kütüphaneci için sahip olması gereken bir kültür ve alışkanlıktır.

Okuma, aynı zamanda, nitelikli bir yaşam için de gerekli olan önemli bir araçtır (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007, s. 5). Kütüphanelerin ve kütüphanecilerin söz konusu nitelikli yaşamı yaratmada gerek örgün eğitimin gerekse yaygın (yaşamboyu) eğitimin bir parçası olarak işlevler yüklendiği söylenebilir. Bilimsel ilerlemeler bütün alanlarda bilginin aşırı ve belki de denetlenemez artışına neden olmaktadır. Çağdaşlığın koşullarından biri de bu bilgilere ulaşarak gelişmelere uyum sağlayabilmektir. Yaşam boyu öğrenme becerisi için en önemli gereksinim bilgi edinmek ve bilgi üretmektir. Belirtildiği üzere, okumak bilgiye erişimde ve bilgi üretmede her zaman en önemli unsur olmuştur (Veliöğlu, Karsu, Çifci, Işıkhan, Umut ve Bayrak, 2013, s. 172). Toplumsal yaşamda meydana gelen yoğun değişimler yeni bakış açılarının geliştirilmesini, yeni değer yargılarına, tutum ve alışkanlıklara sahip olunmasını gerektirmiştir. Dolayısıyla değişen koşullara uyum sağlayabilecek bireyler yetiştirmek önem kazanmıştır. Bireylerin entelektüel bağlamda yeterli bir düzeye getirilmesi ve bu entelektüel birikimin toplumun yararına sunulması gerekliliği ortaya çıkmıştır (Gömleksiz, 2004, s. 186). Gelişen dünyada bilgiye farklı kanallardan ulaşmak olasıdır. Ancak bu kanalların çoğu iyi bir okuyucu olmaktan geçmektedir (Yıldız, Ceran ve Sevmez, 2015, s. 142). Diğer bir deyişle en iyi bilgi edinme yolu okumaktır (Koç ve Müftüoğlu, 1998, s. 62). Toplamların gelişmesi ancak bilgi tüketimiyle mümkün olduğundan, toplumu oluşturan bireylere okuma alışkanlığı kazandırılması toplumsal gelişme açısından hayati öneme sahiptir (Çakmak ve Yılmaz, 2009, s. 492). Bir başka deyişle, bireylerin toplumsal yaşamın içinde yer almaları, toplumsal dışlanma sorunu yaşamamaları için bilgiye okuma alışkanlığı aracılığıyla erişmeleri gerekmektedir. Onlarda okuma alışkanlığını yaratmak ise aile, öğretmen ve kütüphaneci ortak sorumluluğundadır. Bu araştırmanın kapsamında olmayan aile ve öğretmeni bir yana koyarak doğrudan söylemek gerekirse, bireylere okumayı sevdirek okuma alışkanlığını desteklemek ve okumanın yaşam boyu sürdürüldüğünde etkili olabilecek bir eylem olduğuna dikkat çekmek kütüphanecilerin başlıca sorumluluklarından birisidir (Alaca ve Kızıllöz, 2015, s. 521). O halde gerek mesleki nitelikleri ve görevleri gerekse toplumsal sorumlulukları nedeniyle, kütüphanecilerin sahip oldukları okuma kültürünün boyutları ve niteliği, toplumdaki diğer bireylerin okuma kültüründen farklı değerlendirilmek ve ele alınmak zorundadır. Bireylere okumayı sevdirek okuma alışkanlığını desteklemek ve okumanın yaşam boyu sürdürüldüğünde etkili olabilecek bir eylem olduğuna vurgu yapmak kütüphanecilerin sorumluluklarından birisidir (Alaca ve Kızıllöz, 2015, s. 521). O halde gerek mesleki nitelikleri ve görevleri gerekse toplumsal sorumlulukları nedeniyle, kütüphanecilerin sahip oldukları okuma kültürünün boyutları ve niteliği, toplumdaki diğer bireylerin okuma kültüründen farklı değerlendirilmek zorundadır.

Açıkça söylemek gerekirse, bir kütüphanecinin okuma alışkanlığına sahip olmaması mesleki açıdan önemli bir sorun/eksiklik anlamına gelir. Ancak Türkiye'de kütüphanecilerin okuma alışkanlığına sahip olmaları kadar, onların bu konudaki durumlarını bilmek de önem taşımaktadır.

Kütüphanecilerin okuma alışkanlığı konusunda hangi noktada bulduklarını ve ayrıntıların neler olduğunu bilmek, eğer bu konuda bir sorun varsa boyutlarını görmek ve çözümler önermek gerekmektedir. Bunun başlıca yolu ise bu konuda bilimsel araştırmalar yapmaktan geçmektedir.

Türkiye’de önceki yıllarda farklı öğretim kademelerindeki öğrenciler ile öğretmenlere ve toplumun belirli kesimlerine yönelik çeşitli okuma alışkanlığı araştırmaları gerçekleştirilmiştir (Acıyan, 2008; Dökmen, 1990; Dökmen, 1994; Gömleksiz, 2004; Konan, 2013; Kurulgan ve Çekerol, 2008; Kuş ve Türkyılmaz, 2010; Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008; Sağlamtuğ, 1990; Yıldız ve Akyol, 2011; Yılmaz, 1990; Yılmaz, 1993; Yılmaz, 1998; Yılmaz, 2000; Yılmaz, 2002; Yılmaz, 2012; Yılmaz, Köse ve Korkut, 2009). Türkiye’deki üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) Bölümlerinde eğitim gören öğrencilere ilişkin çalışmalara (Alaca ve Kızıloz, 2015; Sağlamtuğ, 1990) da rastlansa belirli bir kütüphane türünde görev yapan kütüphanecilerin okuma alışkanlığını ele alan herhangi bir araştırmaya erişilmemiştir. Bu nedenle araştırmamız bu konuda önemli bir boşluğu doldurma amacını taşımaktadır.

Başkent Ankara ile sınırlı olan bu çalışmanın diğer kentler ve hatta Türkiye genelindeki tüm kütüphanecilerin okuma alışkanlıklarına yönelik benzer araştırmaları teşvik edebileceği de beklenmektedir. Çalışmada konunun önce kuramsal içeriği verilerek, Ankara’daki halk kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilerin okuma alışkanlıkları kendilerine uygulanan anket verileri temelinde çeşitli boyutlarıyla ele alınmakta ve değerlendirilmektedir.

Okumanın Tanımı, Niteliği, Amacı, Önemi ve Yararı

Okuma, genel olarak iki farklı anlam içermektedir. İlk anlamı okuryazarlık adıyla bilinen, bireyin kâğıt üzerindeki birtakım imleri birbirlerine çatarak sözcüklerden anlamlar çıkarabilme, ifade etmek istediklerini de o imler aracılığıyla kâğıt üzerine dökebilme becerisidir. İkinci anlamda okuma ise işlevsel okuryazarlık veya sürekli okuma alışkanlığı olarak anılmaktadır (Odabaş, 2003, s. 3).

Bireylere okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak, bugün modern dünyanın en temel eğitimsel hedefleri arasındadır (Arıcı, 2008, s. 92). Çünkü okuma, yaşanan hızlı değişimlere bireylerin uyumunu sağlayan en temel beceridir. Bu becerinin istenilen seviyeye getirilmesi için öncelikle okuma zevkinin ve alışkanlığının verilmesi gerekmektedir (Akca, 2008, s. 2). Diğer yandan okuma; zihinsel ve akademik gelişim için de en önemli becerilerden biridir. Sosyalleşmeyi, yaşam boyu öğrenmeyi ve kendini gerçekleştirmeyi sağlamaktadır (Karadağ, 2014, s. 2). Bireysel ve toplumsal gereksinimleri karşılamak için yaşam boyu öğrenme ne kadar önemli ise, bireyin yaşam boyu öğrenebilme becerisi kazanabilmesi için okuma alışkanlığına sahip olması da o kadar önemlidir (Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008, s. 432). Dolayısıyla İskender’in (2013, s. 11) de belirttiği gibi okuma, günümüzde bilgi edinmenin en sağlam, en sistemli ve en doğru yolu olarak görülmektedir. Yılmaz (2002, s. 442) okuma eyleminin genelde, genel kültür düzeyini yükseltme, mesleki bilgileri güncel tutma, merak edilen konularda bilgi sahibi olma ve zevk amaçlarıyla gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Aksaçlıoğlu ve Yılmaz’ın (2007, s. 4) okuma tanımı da bu görüşü destekler niteliktedir: “Okuma, boş zamanları değerlendirmek, ekonomik, kültürel ve teknolojik gelişmeleri izlemek, yeni şeyler öğrenmek için yapılan bir etkinlik ya da ilgidir”.

Bireyin ait olduğu toplumun ve kültürün bir parçası olmasında ve aynı zamanda kişiliğini oluşturmasında aile, okul ve çevreden sonra en etkili unsur okuma eylemidir (Geçgel ve Burgul, 2009, s. 342). Gömleksiz’e (2004, s. 186) göre, entelektüel becerileri gelişmiş bireylerin yanı sıra alışıl gelmiş durumların dışına çıkan ve farklı düşünebilen yaratıcı bireyler yetiştirmek de önemli bir olgu olarak görülmektedir. Bireysel düzlemde sağlıklı ve gelişmiş bir kişiliğin en önemli kaynaklarından birisi olan okuma, toplumsal düzlemde ise demokratik yapının ve uygarlığın temellerini oluşturan bir unsurdur (Yılmaz, 1995, s. 325).

Okumanın yararları bireysel ve toplumsal olarak iki biçimde ele alınabilir. Bireysel açıdan okuma; insan davranışlarının şekillenmesi, kendini geliştirmesi ve dünya görüşü

kazanmasını sağlayan bir eylemdir (Çakmak ve Yılmaz, 2009, s. 492). Okuma, bireylerde bağımsız öğrenmeyi, bireyler arasında iyi ilişkiler geliştirmeyi, özgüven kazanmayı ve toplumla etkileşimde bulunmayı sağlar (Karadağ, 2014, s. 2). Yaşadığımız zamana uyum sağlayabilmek ve yaşamboyu öğrenmeyi sürdürebilmek için olmazsa olmazlar arasında yer alan okuma sürecini başarı ile gerçekleştirebilen birey; başkalarını anlayabilme, kendini doğru ve güzel ifade edebilme, dış dünyayı araştırabilme, anlatabilme ve yorumlayabilme yeterliliklerini de kazanmış demektir (Geçgel ve Burgul, 2009, s. 342). Okuma, dil ve kişiliği sistematik olarak geliştirmenin en etkili aracı haline gelir (Bamberger, 1990, s. 2). Diğer yandan akademik başarı da bireysel yararlarından sayılabilir. Okuma alışkanlığının okul hayatında akademik başarıyı artırdığı bilinmektedir. Yılmaz (2012, s. 217) kitap okumayı seven ve sık kitap okuyan öğrencilerin, okumayı sevmeyen ve az okuyan öğrencilere göre akademik başarılarının daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Kurgusal olmayan kitaplar okumanın, öğrencilerde araştırmacı bir eğilim geliştirdiği, örneğin bu tür eserleri okumanın coğrafya alanında bilimsel başarıyı %30 oranında artırdığı ifade edilmektedir (Bamberger, 1990, s. 4). Koç ve Müftüoğlu (1998, s. 63) ise okumanın bireysel yararlarını şu şekilde sıralamıştır:

- Bireyin düşünüş, davranış ve başkalarıyla ilişkilerini yönlendirir.
- Bireyin iç dünyasını zenginleştirir.
- Bireyin görüş açısını genişletir.
- Bireyin çevresine önyargısız, yansız ve hoşgörülü bakmasını sağlar.
- Bireyin beğeni düzeyini yükseltir.
- Bireye düşünme ve yaratma özgürlüğü ile değerlendirme alışkanlığı kazandırır.

Okumanın toplumsal rolü ise kültür akışını sürekli kılması ve kültürel değerlerin yaşatılmasını sağlamasıdır. İskender (2013, s. 14) yazılı ve basılı eserlerin, sürekli değişen ve gelişen toplumsal yapı içinde kuşakların birbirlerine yabancılaşmasını ve kopmasını engelleyen unsurlardan olduğunu, dolayısıyla okumanın, kuşaklar arasındaki kültür akışını ve bilinç oluşumunu sağlayarak kopukluğu engellediğini ifade etmektedir.

Okuma Alışkanlığının Tanımı, Niteliği ve Okuma Alışkanlığı Düzeyleri

Okuma alışkanlığı; bireyin, okumayı bir gereksinim ve zevk kaynağı olarak algılaması sonucu, okuma eylemini yaşam boyu sürekli ve düzenli bir biçimde eleştirici bir nitelikte gerçekleştirmesidir (Doğanay, 2001, s. 41; Yılmaz, 1990, s. 5). Birey, okumayı öğrendikten sonra okuma eylemini yaşam boyu sürekli, düzenli, eleştirel ve irdeleyici bir nitelikte gerçekleştirerek, bunu yaşam biçimi haline getirir (Konan, 2013, s. 32). Okumanın toplumsal, kültürel, eğitimsel, ekonomik ve zamansal nedenleri vardır (Yılmaz, 1993). Bunlar; bireyin kendisinden kaynaklanan faktörler, özellikle yoğun bir etkileşimde bulunduğu yakın çevresiyle (aile, okul ve öğretmen, kitap ve kütüphane, akran grupları, görsel medya ve internet) ilgili ve içinde yaşadığı toplumun tarihsel, kültürel, ekonomik, siyasi, eğitimsel şartlarının meydana getirdiği faktörlerdir (İskender, 2013, s. 20).

Bourdieu'ya (1997, s. 14) göre, bazı toplumlarda görsel kültür, yazılı kültürün yaygınlaşmasını engellemiştir. Gelişen teknoloji ile birlikte eğlence, bilgilenme ve özgür zamanları değerlendirmede kitap, gazete ve dergi gibi geleneksel kitle iletişim araçlarının yerini televizyon, radyo, bilgisayar ve cep telefonu gibi araçlar almaya başlamıştır. Bu yeni kitle iletişim araçlarının bir yandan toplumsal ve bireysel yaşamımızı geliştirirken diğer yandan sorun yaratabilecek etkilerinin olduğu genelde kabul edilmektedir (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007, s. 5). Ayrıca yeni teknolojiler sadece öğrencilerin öğrenme ve sınıf ortamında okumasını etkilemeyip aynı zamanda onların okuma alışkanlıklarına da yön vermektedir (Ateş ve Şahin, 2014, s. 2). Örneğin bilişim teknolojileri destekli öğrenme ortamlarında, eğitici rolündeki bilgisayarlar öğrencilere telaffuz, yazma ve dilbilgisi gibi konularda çeşitli testler yapabilmekte veya geribildirim sunmaktadır (Kern, 2006, s. 191).

Bireylerin okuması, okumaya teşvik edilmesi ve okumayı bir alışkanlık haline dönüştürebilmesi için bazen bireysel çabalar yeterli olmamaktadır. Bu durumda devreye tetikleyici birtakım unsurlar girmektedir. Bu unsurların başında aile, arkadaş, yaşanılan çevre, okul gibi ortamlar gelmektedir (Alaca ve Kızıloz, 2015, s. 516). Bamberger'e (1990, s. 44) göre okuma alışkanlığı doğuştan varolan ilgilerin ve gereksinimlerin karşılanmasıyla başlar, daha sonra okumanın yararını kavramayla devam eder ve sonunda kitaplarla düzenli bir arkadaşlığa dönüşür. Okuma alışkanlığının kalıcı olabilmesi için erken yaşlarda kazanılması önemlidir. Bu nedenle bireyin okuma alışkanlığı kazanmasında ailenin (Dökmen, 1994, ss. 20-21) ve kütüphaneleri de kapsayan eğitim kurumlarının önemli görevleri vardır (Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008, s. 436). Arıcan ve Yılmaz (2010, s. 497) okuma alışkanlığının kazanılmasında metinden yazara, ailenin kitap okuyup okumamasından sosyo-ekonomik duruma, okumaya ayrılan zamandan öğretmenlere kadar birçok etkenin etkili olduğunu ancak eğitim sisteminin bu konuda yetersiz kaldığını ifade etmiştir. Yılmaz (1990, s. 9) okuma alışkanlığının kazandırılması için yapılması gerekenleri şöyle sıralamıştır:

- Okuyan ve okuması için çocuğuna yoğun ilgi gösteren bir aile,
- Çocuğun istediği gibi kullanabileceği bir aile kitaplığı,
- Okuyan bir arkadaş grubu, yakın çevre,
- Okumaya ve kitaba olumlu bakan bir toplum,
- Bireylerde okuma alışkanlığı yaratma ve geliştirmeye yönelik sürekli-tutarlı bir devlet politikasının varlığı,
- Bireylerin okuma alışkanlığının ekonomik yanını karşılayabilecek güçte olmaları,
- Okuma alışkanlığına önem veren, programına alan ve bilinçli biçimde uygulayan eğitim-öğretim sistemi,
- Üzerine düşeni yeterince yerine getirmesi gereken toplumsal kurum ve kuruluşlar,
- Okuma alışkanlığı konusunda önemli role sahip kitle iletişim araçları,
- Okuma alışkanlığını köklü biçimde sorun olmaktan çıkarmada çeşitli düzeylerde uygulanacak okuma alışkanlığı programları,
- Okuma alışkanlığı programlarında kullanılacak özel nitelikli okuma materyali,
- Okuma alışkanlığının yaratılmasında doğrudan rolü olan halk kütüphaneleri,

Okuma alışkanlığı düzeyleri konusunda dünyada kabul edilen standart ölçütler bulunmayıp her toplum varolan uluslararası yaklaşımları kendi kültürel ve toplumsal özelliklerini de gözönüne alarak bu konuda bazı ölçütler geliştirebilir (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007, s. 6). Dökmen (1990, s. 401) okuma alışkanlığının aşağıdaki ölçütler çerçevesinde değerlendirilebileceğini belirtmektedir;

- Okuyucunun ne tür yayınlar okuduğu,
- Ne sıklıkta okuduğu, hangi türleri ne oranda okuduğu,
- Bir seferde aralıksız ne kadar okuyabildiği,
- Yılın, haftanın ya da günün hangi zamanlarında okumayı tercih ettiği, ne zaman neleri okumaktan hoşlandığı,
- Okuduğu kitapları hangi yolla elde ettiği; satın almak, ödünç almak ya da kütüphanede okumak yollarından hangisini/hangilerini tercih ettiği,
- Okuma sırasında hangi stratejileri izlediği; belli okuma tekniklerini kullanıp kullanmadığı,
- Kitap okurken müzik dinlemek gibi başka bir uğraşta da bulunup bulunmadığıdır.

Amerikan Kütüphane Derneği (American Library Association [ALA], 1978, s. 3; Sağlamtuñç, 1990, s. 5) okuma alışkanlığı ölçütlerini şu şekilde belirlemiştir:

- Çok okuyan okuyucu: 1 yılda 21 ve daha fazla kitap okuyan kişi.
- Orta düzeyde okuyan okuyucu: 1 yılda 6-20 kitap okuyan kişi.
- Az okuyan okuyucu: 1 yılda 1-5 kitap okuyan kişi.

Yılmaz'ın (2000, s. 283) önerdiği okuma alışkanlığı ölçütleri ise şunlardır:

- Zayıf okuyucu: 2 ayda 1 kitap veya daha az kitap okuyan okuyucu.
- Orta düzeyde okuyan okuyucu: Ayda 1 kitap okuyan okuyucu.
- Üst düzeyde okuyucu: Ayda 2 kitap veya daha fazla kitap okuyan okuyucu.

Okuma kültürü; okuma davranışlarına, uygulamalarına, inançlarına, algılarına ve bilgisine ilişkin bütünlüklü bir model (Behrman, 2004, s. 24) olup, Sever'in (2011, s. 22) belirlemesiyle "yazılı, kültür ürünlerinin dünyasıyla tanışmış; tanıştığı bu dünyanın kendine sunduğu iletileri paylaşma, sinema, sorgulama yeterliliğine ulaşmış; bunların sunduğu olanaklarla yaşamayı alışkanlık haline getirmiş bireylerin edinmiş olduğu davranışlar bütünü"dür. Okuma kültürü toplumun okumayla ilişkisinin niteliğidir. O halde okuma kültürü insanların yaşamının parçası olup, toplumun üyeleri tarafından paylaşılan bir alışkanlıktır. Toplumda edinilmiş yerleşik bir kültürden söz edebilmek için o kültürün öznesinin birey olmaktan çıkarılıp toplumsal düzeyde temsil yeteneği kazanması gerekmektedir. Sonuç olarak bir toplumun okuma alışkanlığı düzeyi, bilginin toplumsallaşma düzeyinin en somut göstergelerinden birisidir. Bu toplumsallaşma bilginin organik bir gereksinim olarak kültürel dokuya yerleşmesi ve toplumun gelişmesi için temelli bir güç elde etmesi anlamına gelmektedir (Yılmaz, 1998, s. 244).

Kütüphanecilerin Okuma Alışkanlığının Önemi

Özellikle okul ve halk kütüphaneleri bireylerin erken yaştan itibaren kitap ile tanışma olanağı bulduğu ortamlardır. Bu bağlamda bireyin yaşamını gerek doğrudan gerekse dolaylı yoldan etkileme gücüne sahip kütüphanecilerin üzerine düşen sorumluluk oldukça ağırdır (Alaca ve Kızılöz, 2015, s. 517). Bilgi toplumu olma çabalarının yoğun biçimde dile getirildiği bir dönemde kütüphanecilerin olağanüstü sorumluluk taşıdığını ifade eden Sağlamtunç (1990, s. 3), kütüphanecilerin gerekli olan genel kültüre sahip olup olmadıklarını, meslekleri nedeniyle toplumla okuma materyali arasında bir köprü oluşturdukları halde kitapların bibliyografik künyeleri dışında bilgilerinin olup olmadığını, derme oluşturmada gerekli olan eleştirel bakışı okuyarak kazanıp kazanamadıklarını tartışmaya açmıştır.

Genel kültür düzeyi yüksek olmayan, düşük okuma alışkanlığına sahip, derme oluşturabilme konusunda yeterli yetkinlikten uzak kütüphanecilerin; okuma konusunda topluma öncülük edebilmeleri pek mümkün görülmemektedir. Bireylere okuma alışkanlığı kazandırabilmek için kütüphanecilerin bu bağlamda donanımlı, yönlendirici ve olumlu örnek teşkil edebilme konusunda yeterli olmaları önemlidir. Kitap okuma alışkanlığı olan bir kütüphanecinin kullanıcıya kitap seçiminde fikir verebilmesi, tavsiyelerde bulunabilmesi, okuma alışkanlığı olmayan bir kütüphanecinin ise kullanıcının soru ve tavsiye isteyişleri karşısında çaresiz kalması durumlarının karşılaştırılması bu gerekliliğin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır (Alaca ve Kızılöz, 2015, ss. 517-522). Dolayısıyla kütüphanecilerin kullanıcılarda okuma alışkanlığı oluşturma ve geliştirme sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için en başta kendilerinin bu alışkanlığa sahip olmaları gerekmektedir. Kütüphanecilerin okuma alışkanlığına sahip olmaları gerektiğinin temel gerekçesi, onların kullanıcılarına okuma rehberliği yapma görevlerinden kaynaklanmaktadır.

Okuma rehberliği kapsamında kütüphanecinin;

- Kullanıcılarına ilgileri doğrultusunda okuyabilecekleri kaynak seçeneklerini sunabilmesi,
- Yayın yaşamına yeni giren kitapları kullanıcılarına duyurabilmesi,
- Kaynakların içeriği hakkında onları bilgilendirmesi,
- Okudukları hakkında onlarla eleştirel söyleşiler yapması,
- Okuma güçlüğü ve isteksizliği yaşayan kullanıcılara yardımcı olabilmesi,
- Kütüphanesi için doğru ve nitelikli okuma kaynakları seçmesi ve sağlaması, yani derme geliştirmeyi doğru yapabilmesi,

- Oluşturduğu kullanıcı okuma grupları/kulüplerindeki okuma etkinliklerini doğru ve yetkin biçimde gerçekleştirebilmesi,
- Okuma materyallerini doğru biçimde kataloglaması ve içeriklerini anlayarak sınıflayabilmesi,
- Genel olarak toplumda 'okuma temelli' bir kültür yaratabilmenin gereğini ve önemini anlaması ve bunu gerçekleştirebilmesi için okuma alışkanlığına sahip olması gerekmektedir.

Ayrıca kütüphanelerin kitap satın alma işlemlerinde en önemli faktör kitap incelemeleridir (Argan, Argan ve Kurulgan, 2008, s. 182). Oysa Kütüphanecilik Bölümü öğrencilerinin derslerinin dışındaki konularda genellikle yeterli düzeyde okumadıkları, bunun sonucu olarak da meslek için gerekli yüksek genel kültür birikimine sahip olmadıkları ileri sürülmektedir (Sağlamtuñç, 1990, s. 4). Okuma alışkanlığı olmayan bir kütüphanecinin sıralanan bu görevleri yerine getirebilmesi olanaklı değildir.

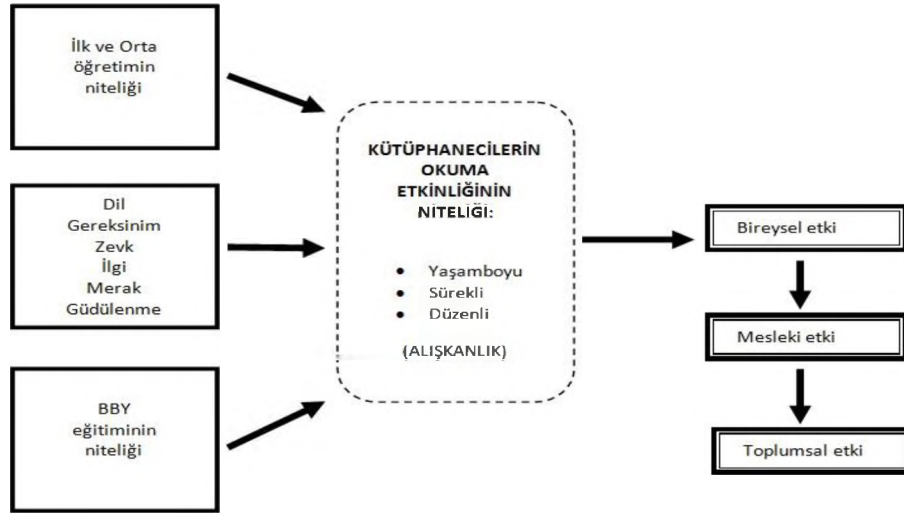
Belirtilmesi gereken önemli bir diğer nokta da kütüphanecilerin kullanıcılarına okuma alışkanlığı açısından model olma gibi önemli rollerinin bulunmasıdır. Özellikle, okul dönemi çocukları ve gençler için öğretmen, arkadaş ve kütüphaneciler okuma konusunda en önemli rol modelleridir. Ancak kütüphanecinin bu rol modelliğini gerçekleştirebilmesi okuma alışkanlığına sahip olmasını zorunlu kılmaktadır. Kullanıcılar kütüphanecinin okuyup okumadıklarını mutlaka gözlemler ve anlarlar. Okuma alışkanlıklarının kütüphanecilerin kişiliklerine ve günlük ilişkilerine yansımaları kişilik arayışında olan çocuk ve genç kullanıcıların dikkatini çekecek, hayranlık uyandıracak ve özenmelerine neden olacaktır. Bu hayranlık ve özenme durumları onların okuma alışkanlıklarını olumlu yönde etkileyecektir. Kullanıcılara göre kütüphaneci bir 'kültür insanı'dır. Bu imgeyi hem sağlayan hem de kanıtlayan en önemli unsur kütüphanecinin 'okuyan kişi' olmasıdır. Bir başka deyişle, kütüphanecinin kullanıcılar için okuyan model olma rolü, kendisinde var olan okuyan ve kültürlü insan imgesiyle gerçekleşir. Bunun dışında, Türkiye'de görev yapmakta olan kütüphanecilerin ülke gerçekliğinden kaynaklanan okuma rehberliği rolleri de bulunmaktadır. Özellikle ailelerin ve kısmen de öğretmenlerin okuma alışkanlığı konusunda çocukları ile genelde düşük düzeydeki ilgi, duyarlılık ve bilinçleri bu rolü kütüphanecilere daha çok yüklemektedir. Bir başka deyişle, Türkiye'de kütüphanecilerin toplumsal yapıdan kaynaklanan okuma alışkanlığı rolleri bulunmaktadır. Bu nitelikte bir okuma alışkanlığına sahip olmayan kütüphanecinin, ailenin ve öğretmenin bu konudaki işlev eksikliğini gidermesi de olanaklı olmayacaktır.

Kütüphanecinin mesleki statüsünü topluma kabul ettirmesi ve yükseltmesi onun entelektüel yanını güçlendirmesine, bunu topluma göstermesine ve kabul ettirmesine bağlıdır. Entelektüel yapının oluşturulması ve güçlendirilmesi ise doğrudan okuma alışkanlığı ve kültürü ile bağlantılıdır. Okumak tüm bireylerde olduğu gibi kütüphanecide de zihinsel yani entelektüel gücü artıran, besleyen bir eylemdir. Dolayısıyla, kütüphaneci kendisini mesleği ile kabul ettirmede de okuyarak entelektüel bir meslek insanı olmak durumundadır.

Kısaca, kütüphanecinin mesleğini profesyonel nitelikte yapabilmesi için güçlü bir okuma kültüreüne/alışkanlığına sahip olması gerekmektedir.

Araştırma Modeli

Bu araştırma kapsamında kütüphanecilerin okuma alışkanlığına ilişkin aşağıdaki model geliştirilmiş ve izlenmiştir.

Şekil 1. Kütüphanecilerin Okuma Etkinliği Modeli

Geliştirilen bu araştırma modeline göre; kütüphaneciler okuma etkinliğini, okumanın temel unsurları olan dil, gereksinim, ilgi, merak ve güdülenme sonucu gerçekleştirirler. Ancak okuma alışkanlığının sağlanmasında başka unsurlar da bulunmaktadır. Örneğin okuma alışkanlığının çocukluk döneminde kazanılmasında okullarda verilen eğitimin niteliği belirleyicidir. Öğrenciyi araştırmaya ve dolayısıyla okumaya yönelten bir eğitim sistemi, bireyin erken yaşta okuma alışkanlığı kazanmasını sağlar. Benzer biçimde mesleki bilgi ve beceri kazanmanın yanı sıra tutumların da oluştuğu Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerindeki lisans eğitiminin niteliği de kütüphanecilerin okuma alışkanlığını etkilemektedir. Modele göre okuma etkinliği ancak yaşamboyu, sürekli ve düzenli biçimde gelişirse alışkanlık olarak nitelendirilebilir. Diğer yandan kütüphanecilerin sahip oldukları okuma alışkanlığının niteliğinin çeşitli sonuçları ve etkileri olacaktır. Öncelikle bu alışkanlıktan dolayı kütüphaneci bireysel olarak etkilenecektir. Bağımsız öğrenme, özgüven, etkileşim, etkili kişilerarası ilişkiler kurabilme, çağa ayak uydurma, topluma uyum, eleştirel düşünebilme, dış dünyayı araştırabilme, anlatabilme, dilin gelişimi, kişilik gelişimi, akademik başarı, estetik gelişim ve düşünce özgürlüğü konuları okumanın kütüphaneci üzerindeki bireysel etkileri olarak özetlenebilir. Ardından kütüphanecilerin sahip olduğu okuma alışkanlığının mesleki etkileri oluşacaktır. Kütüphaneci mesleki farkındalığını geliştirecek ve yaratıcılığını öne çıkartacak; kütüphanecilik hizmetleri sürecinde materyal seçme, danışma hizmeti verme, kullanıcılara okuma sevgisi aşılama ve okuma alışkanlığı kazandırma gibi konularda değişim yaratacaktır. Ayrıca mesleki gelişmelerin takip edilmesi ve bilimsel çalışmaların uygulamaya aktarılması kolaylaşacaktır. Bir kütüphanecinin okuma alışkanlığı kazanmasının toplumsal etkisi ise ancak ve ancak okuma alışkanlığının toplumsal önemini kavramış kütüphanecilerin bu alanda sorumluluk almalarıyla ortaya çıkabilir. Çünkü kütüphanelerin temel işlevi olan kültürün gelecek nesillere aktarılması sadece kütüphanelerdeki teknik hizmetler kapsamında değil, okuyan bir toplumla mümkün olabilecektir. Okuyan bir toplum için bireye okuma alışkanlığı kazandırma çabası ise daha önce de belirtildiği üzere kütüphanecilerin sorumluluk alanlarındandır. Ayrıca okuyan, eğitilmiş bireylerin ekonomik gelişime sunacakları katkılar; bilgi üretimi ve tüketimi döngüsüyle bilimsel gelişime sunacakları katkılar; edebi ve estetik okumalar üzerinden sanatsal gelişime sunacakları katkılar toplumsal yararlar olarak sıralanabilir.

Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Betimleme yöntemi ile gerçekleştirilen bu araştırma, Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapmakta olan kütüphanecilerin okuma alışkanlıklarının düzeyini ve niteliğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bilgi ve Belge Yönetimi (Kütüphanecilik, Arşivcilik, Dokümantasyon ve

Enformasyon) bölümlerinden mezun olup kütüphane müdürü, kütüphane müdür yardımcısı ve kütüphaneci kadrolarında görev yapan bütün personel, bu çalışmada kütüphaneci olarak tanımlanmıştır. Araştırmanın kapsamını, Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'ne bağlı halk kütüphaneleri ile bunlara bağlı şube kütüphanelerinde görev yapan kütüphaneciler oluşturmaktadır. Diğer yandan kadroları halk kütüphanelerinde bulunsun da çeşitli nedenlerle farklı birimlerde görev yapan Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü mezunları ise bu çalışmaya dâhil edilmemiştir. Dolayısıyla 08.04.2016 tarihi itibarıyla, Ankara'daki bütün halk kütüphanelerinde ve bağlı şube kütüphanelerinde görev yapan üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerinden mezun olmuş toplam 53 kütüphaneci bulunmaktadır. Bu kütüphanecilerin görev yaptıkları kütüphanelere göre dağılımı Tablo 1'de belirtilmiştir. Ayrıca Tablo 1'de yer alan Kataloqlama Merkezi, Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi bünyesinde yer almakta ancak Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmet vermektedir. Sınıflama ve kataloqlama gibi teknik işlemler bu merkezde gerçekleştirildiği için, burada görev yapan kütüphaneciler de çalışmaya dâhil edilmişlerdir.

Tablo 1

BBY Bölümü Mezunu Personelin Kütüphanelere Göre Dağılımı

Kütüphane Adı	n	%
Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi	17	32,1
Kataloqlama Merkezi	11	20,7
Cebeci Halk Kütüphanesi	6	11,2
Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi	3	5,6
Or-An Sevgi Yılı Halk Kütüphanesi	2	3,8
Balgat Hüseyin Alpar Halk Kütüphanesi	2	3,8
Gölbaşı Halk Kütüphanesi	2	3,8
Keçiören Cemil Meriç İlçe Halk Kütüphanesi	2	3,8
Mehmet Akif Ersoy Edebiyat Müze Kütüphanesi	2	3,8
Ayaş İlçe Halk Kütüphanesi	1	1,9
Cer Modern Kütüphanesi	1	1,9
Güdül Halk Kütüphanesi	1	1,9
Kızılcahamam İlçe Halk Kütüphanesi	1	1,9
Mamak İlçe Halk Kütüphanesi	1	1,9
Polatlı İlçe Halk Kütüphanesi	1	1,9
Toplam	53	100,0

Çalışma kapsamında katılımcılara, basılı formatta hazırlanmış olan 32 soruluk anket ile Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nden alınan 08.04.2016 tarihli ve 4153 sayılı Onay elden ulaştırılmış, 38 anketten geri dönüş alınabilmiştir. Bu bağlamda çalışmada evrenin %72'sine ulaşıldığı söylenebilir.

Bulgular ve Değerlendirme

Araştırmaya katılanların %79'u kadın, %21'i erkektir. Katılımcıların yaşları 26-51 arasında değişmekte olup, %90'ı 30 yaşın üzerindedir. 30-39 yaş grubu ise en kalabalık grubu (%42) oluşturmaktadır. Katılımcıların yarısından fazlasının Hacettepe Üniversitesi mezunu oldukları dikkat çekmektedir (%53). Meslekte geçirdikleri süre ortalama 16 yıl, halk kütüphanelerinde geçirilen süre ise ortalama 13 yıl olup, ankete katılanların yarısından fazlası (%53) 10 yıldan daha uzun bir zamandır halk kütüphanesinde görev yapmaktadır.

Kütüphanecilerin Okuma Alışkanlığı

Katılımcıların okuma alışkanlığına sahip olup olmadıklarının anlaşılabilmesine yönelik olarak çeşitli göstergeler incelenmiştir. Öncelikle Tablo 2'de katılımcıların literatürde özgür-serbest

zaman olarak da nitelendirilen mesai dışı/boş zamanlarını nasıl değerlendirdiklerine ilişkin verdikleri yanıtlar paylaşılmaktadır.

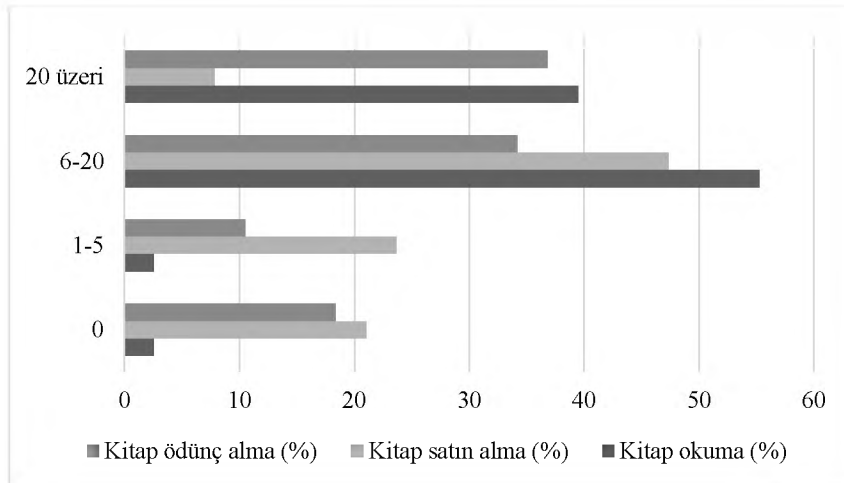
Tablo 2

Mesai Dışında/Boş Zamanlarda Yapılan Etkinlikler

Etkinlikler	n	%
Kitap/dergi/gazete okurum	32	84,2
Ailele nitelikli zaman geçiririm	25	65,8
Rutin ev işleriyle uğraşırım	24	63,2
İnternette gezinirim	22	57,9
TV izlerim	20	52,6
Müzik dinlerim	16	42,1
Alışveriş yaparım	16	42,1
Arkadaşarımla buluşurum	15	39,5
Sinemaya/tiyatroya giderim	15	39,5
Hobilerimle ilgilenirim	11	28,9
Spor yaparım	8	21,1
Kültürel, sanatsal veya bilimsel etkinliklere katılırım	7	18,4
Kurslara katılırım	6	15,8
Hiçbir şey yapmadan dinlenirim	5	13,2
Tarihi ve turistik yerleri gezerim	4	10,5
Yazı (edebi eser, makale, görüş, blog, köşe yazısı vb.) yazarım	3	7,9
Müzeye giderim	2	5,3
Diğer (kahvehaneye giderim)	1	2,6
Araştırma ya da iyi zaman geçirmek için başka kütüphanelere giderim	0	0,0

Tablo 2'ye göre katılımcılar özgür zamanlarını en çok (%84) okuma eylemine ayırmaktadır. Aile ile nitelikli zaman geçirmenin (%66) ve rutin ev işleriyle uğraşmanın (%63) bunu izlediği görülmektedir. İnternette gezinme (%58) veya TV izlemenin (%53) okuma eylemine göre daha az tercih edilmiş olması dikkat çekicidir. Katılımcıların özgür zamanlarında araştırma yapmak ya da iyi zaman geçirmek amacıyla bir başka kütüphaneye gitmeyi tercih etmemeleri ise ilginç bir sonuçtur.

Okuma alışkanlığı seviyesinin ölçülmesinde en önemli ölçüt, belirli sürelerde okunan kitap sayısıdır. Bu çalışmada okuma alışkanlığı seviyesinin ölçülmesi için Amerikan Kütüphane Derneği'nin (American Library Association, 1978, s. 2) ölçütleri temel alınmıştır. Katılımcılara bir yılda okudukları kitap sayıları sorulmuş, alınan yanıtlar Amerikan Kütüphane Derneği'nin belirlediği düzeylere uygun olarak gruplandırılmıştır (Şekil 2).

Şekil 2. Katılımcıların Bir Yılda Okudukları Kitap Okuma, Kitap Satın Alma ve Kitap Ödünç Alma Oranları

Buna göre, 0-5 kitap okuduğunu belirten yalnızca 2 kişi bulunurken, katılımcıların %55'inin (n=21) yılda 6-20 kitap okuyan "orta düzey okuyucu" olarak nitelendirilebilecek kişiler olduğu, %40'ının (n=15) ise yılda 20 kitaptan fazla kitap okuyan ve ALA'nın (1978, s. 2) nitelemesine göre "çok okuyan" kişiler olduğu anlaşılmaktadır.

Okuma alışkanlığı seviyesinin ölçümlenebilmesinde diğer önemli ölçütler, belirli sürelerde satın alınan kitap sayısı ile kütüphanelerden ödünç alınan kitap sayısıdır. 'Bir yıl içinde satın alınan kitap sayısı' ile 'Bir yıl içinde ödünç alınan kitap sayısı', 'bir yıl içinde okunan kitap sayısı' Şekil 2'de karşılaştırmalı olarak sunulmaktadır. Araştırmaya katılanların %21'i (n=8) hiç kitap satın almadıklarını, %18'i (n=7) ise hiç kitap ödünç almadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların kütüphanede görev yapmaları kitaplara erişim kolaylığına sahip olmaları nedeniyle kitap satın ve ödünç almamalarının nedeni olabileceğinden şaşırtıcı değildir. Buna karşın, 1-5 kitap okuyan kişiler okudukları kitap sayısından (%3) çok daha fazlasını ödünç (%11) ya da satın alma (%24) eğilimindedirler. Bu bulgu ile bu kişilerin ödünç ya da satın aldıkları kitapları okuyamadıkları sonucu çıkarılabilir. Grafikten çıkan bir diğer önemli sonuç ise 20 üzeri kitap okuyan kişilerin okudukları kitapların az bir kısmını satın alma yoluyla (%8), buna karşın önemli bir kısmını ödünç alma yoluyla (%37) temin ettikleridir. Bu durum, bu kişilerin kütüphaneci olmalarının yanı sıra etkin birer kütüphane kullanıcısı olduğunu da göstermektedir. Öte yandan 6-20 kitap okuyan kişilerin okudukları kitapların büyük kısmını satın aldıkları, bunun yanı sıra kitap ödünç alma alışkanlıklarının da olduğu anlaşılmaktadır. Kütüphaneden kitap ödünç alan toplam katılımcı oranı %82 (n=31)'dir.

Bireylerin evlerinde bulundurdukları kitapların sayıları okuma alışkanlığına ilişkin ipuçları sunabilmektedir. Bu doğrultuda katılımcılara evlerinde sahip oldukları yaklaşık kitap sayıları sorulmuş ve yanıtların dağılımı Tablo 3'te gösterilmiştir.

Araştırmaya katılanların yarısından fazlası (%64, n=27) evlerinde 100'den fazla sayıda kitaptan oluşan bir koleksiyona sahiptir.

Tablo 3

Evde Bulundurulanan Kitap Sayıları

Kitap sayıları	n	%
Hiç kitap bulundurmayan	3	7,9
1-99 kitap	9	23,7
100-249 kitap	11	28,9
250-499 kitap	6	15,8
500-999 kitap	5	13,2
1000 ve üstü kitap	4	10,5
Toplam	38	100,0

Araştırma kapsamında katılımcılara okuma alışkanlığına sahip olup olmadıkları konusunda kendi öz değerlendirmeleri de sorulmuştur. Katılımcıların yaklaşık yarısı (%53, n=20) okuma alışkanlığına sahip olduğunu düşündüğünü belirtmiştir. Dört kişi okuma alışkanlığına sahip olmadığını söylerken, katılımcıların yaklaşık %37'sinin (n=14) okuma alışkanlığına sahip olup olmadığı konusunda net olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4

Kütüphanecilerin Okuma Düzeni

Nitelikler	n	%
Seçici ve düzensiz okuyucu	18	47,3
Seçici ve düzenli okuyucu	13	34,2
Rastgele ve düzenli okuyucu	5	13,2
Rastgele ve düzensiz okuyucu	2	5,3
Toplam	38	100,0

Katılımcıların kendi öz değerlendirmeleri ışığında, okuma alışkanlıklarının düzeni irdelenmiştir (Tablo 4). Tablo 4'e göre katılımcıların neredeyse yarısı (%47, n=18) okuma kaynağı seçiminde seçici olduklarını ancak okuma eylemini düzensiz bir biçimde sürdürdüklerini ifade etmişlerdir. Yaklaşık üç katılımcıdan biri (%34, n=14) seçici ve düzenli okuma yapmaktadır.

Katılımcılar büyük oranda (%71) yalnızca basılı ortamda okumayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Yalnızca elektronik ortamda okuduğunu belirten kişi sayısı 2; hem elektronik hem basılı ortamı birlikte kullanan kişi sayısı ise 9'dur (%24). Katılımcıların hem basılı hem de elektronik ortamda, başka bir etkinlik gerçekleştirilmeden, yaklaşık en fazla kaç dakika okuyabildikleri de sorulmuştur. Elde edilen yanıtlara göre hemen hemen bütün katılımcıların basılı ortamdaki kesintisiz okuma süresi ($\bar{x}$ =92 dakika, $\bar{\chi}$ =60 dakika), elektronik ortamdaki kesintisiz okuma süresinin ($\bar{x}$ =36 dakika, $\bar{\chi}$ =25 dakika) oldukça üzerindedir. 2 katılımcı ise elektronik ortamda hiç okuma gerçekleştirmediğini belirtmiştir.

Okumak için en çok tercih edilen materyal türleri ve konuları, materyalin özgün dilinin Türkçe veya bir başka dilde olması, edebi türlerin okunmasındaki tercihler okuma kültürünün niteliklerini oluşturan unsurlar olarak görülebilir. Bu kapsamda araştırma katılımcılarının en çok okumayı tercih ettikleri kaynak türü kitaptır (%90, n=34). Magazin ve akademik dergi okumayı öncelikli olarak tercih eden hiçbir katılımcının olmaması dikkat çekicidir. Katılımcılar okudukları materyalin özgün dilinin Türkçe veya bir başka dilde olmasını önemsememektedirler. Katılımcıların büyük kısmı (%87, n=33) hem özgün Türkçe kitapları hem de çeviri kitapları okuduklarını belirtmişlerdir. Yalnızca özgün Türkçe kitap tercihi olan bir kişi ve sadece çeviri kitap tercih eden ise üç kişidir.

Katılımcıların en çok edebiyat kitapları (%84) okumayı tercih ettiği, bunu tarih (%58) ve psikoloji (%55) konulu kitapların takip ettiği görülmektedir (Tablo 5). Daha çok kurgusal bir alan olan edebiyatın bu kadar yoğun tercih edilmesi dikkat çekicidir. Edebiyat dışında genel olarak sosyal bilimlerin alanındaki konulara gösterilen ilginin nedeninin Bilgi ve Belge Yönetimi alanının sosyal bilimlerin bir alt alanı olması ve kütüphanelerin toplumsal bir kurum olmasıyla ilgili olabileceği düşünülmektedir. Dikkat çekici bir diğer konu ise bilgisayar ve yazılım konusudur. Bilgi toplumu sürecinde kütüphanecilik teknik ve hizmetlerinin gittikçe sanallaşması nedeniyle kütüphanecilerin bilişim becerilerini geliştirmelerinin zorunlu olacağı görüşü bu kadar yaygınken, bu konuda okuma tercihinin oldukça düşük olması (n=2) düşündürücüdür. Bilişim becerilerinin, okumanın yanı sıra uygulama ile geliştirilebilen bir beceri olmasının bu durumun nedeni olarak tahmin edilmektedir.

Tablo 5

Kütüphanecilerin Okumayı En Çok Tercih Ettikleri Konular

Konular	n	%
Edebiyat	32	84,2
Tarih	22	57,9
Psikoloji	21	55,3
Felsefe	13	34,2
Kütüphanecilik	12	31,6
Sosyoloji	10	26,3
Din	9	23,7
Eğitim	8	21,1
Güzel sanatlar	4	10,5
Arkeoloji ve sanat tarihi	3	7,9
Siyaset ve kamu yönetimi	3	7,9
Kişisel gelişim	3	7,9
Bilgisayar ve yazılım	2	5,3
Coğrafya	2	5,3
Tıp	2	5,3
Hukuk	1	2,3

Tablo 6 ve Tablo 7 birlikte değerlendirildiğinde, katılımcıların okumayı en çok tercih ettikleri edebi tür roman (%87), en çok tercih ettikleri edebiyat temaları ise psikoloji (%68) ve tarihtir (%55).

Bireylerin kitap edinme yöntemleri, kitap fiyatlarına ilişkin görüşleri, kitap fuarlarına katılım sıklıkları ve yayınevlerine ilişkin bilgi düzeyleri yine okuma kültürünün önemli unsurlarındandır. Katılımcılar en çok tercih ettikleri kitap edinme kaynağı, ödünç verme hizmeti nedeniyle kütüphanelerdir (%82, n=31). Katılımcıların halk kütüphanelerinde çalıştıkları düşünüldüğünde bu durum beklenen bir sonuçtur. Bunun yanı sıra %61 (n=23) oranında satın alma yönteminin de tercih edildiği görülmüştür. İnternette kitap indirmeyi bir katılımcı haricinde tercih eden olmamıştır. Bu durum okumada elektronik ortam tercihlerinin oldukça düşük olması ile birlikte yorumlanabilir. Kitap fiyatları hakkındaki görüşleri sorulan katılımcıların %61'i (n=23) fiyatları yüksek bulduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 6

En Çok Tercih Edilen Edebi Türler

Edebi türler	n	%
Roman	33	86,8
Öykü	19	50,0
Gezi - Anı	13	34,2
Mizah	12	31,6
Deneme	11	28,9
Şiir	9	23,7
Eleştiri	3	7,9
Biyografi - otobiyografi	2	5,3

Tablo 7

En Çok Tercih Edilen Edebi Temalar

Edebi temalar	n	%
Psikolojik	26	68,4
Tarih	21	55,3
Macera	17	44,7
Aşk	16	42,1
Polisiye/Gerilim	12	31,6
Bilim kurgu	11	28,9
Siyasi	1	2,6

Bireylerin kitap edinme yöntemleri, kitap fiyatlarına ilişkin görüşleri, kitap fuarlarına katılım sıklıkları ve yayınevlerine ilişkin bilgi düzeyleri yine okuma kültürünün önemli unsurlarındandır. Katılımcılar en çok tercih ettikleri kitap edinme kaynağı, ödünç verme hizmeti nedeniyle kütüphanelerdir (%82, n=31). Katılımcıların halk kütüphanelerinde çalıştıkları düşünüldüğünde bu durum beklenen bir sonuçtur. Bunun yanı sıra %61 (n=23) oranında satın alma yönteminin de tercih edildiği görülmüştür. İnternette kitap indirmeyi bir katılımcı haricinde tercih eden olmamıştır. Bu durum okumada elektronik ortam tercihlerinin oldukça düşük olması ile birlikte yorumlanabilir. Kitap fiyatları hakkındaki görüşleri sorulan katılımcıların %61'i (n=23) fiyatları yüksek bulduklarını ifade etmişlerdir.

Kitapların yazarlarını okurları ile buluşturan, yayınevleri ile yayımladıkları kitapları bir arada inceleme ve çeşitli nedenlerle erişilemeyen kitapları satın alma fırsatı sağlayan, kültürel etkinliklerin gerçekleştirildiği kitap fuarları ile yayınevlerine ilişkin yaklaşımlar ve kitap seçim tercihlerini etkileyen unsurlar araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Buna göre mesleki açıdan önemli bir etkinlik olan kitap fuarlarını, katılımcıların %68'i (n=26) ara sıra, %16'sı (n=6) ise düzenli olarak ziyaret etmektedir. Dolayısıyla katılımcıların %84'ünün (n=32) kitap fuarlarını ziyaret ettiği anlaşılmaktadır. Ancak bir kısım katılımcının (n=6) kitap fuarlarına hiç ilgi göstermemesi mesleki açıdan olumsuz bir tespittir. Ayrıca kitap fuarlarını her fırsatta ziyaret edip, mümkün olabildiğince kitap satın alan sadece iki katılımcı olması, kitapların en çok kütüphaneden ödünç alındığı bulgusunu desteklemektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun (%74, n=28) yayınevlerine ilişkin 'biraz' bilgi sahibi olması meslekle doğrudan ilişkili bir durum olarak yorumlanmaktadır. Ancak yayınevleri hakkında 'ileri düzeyde' bilgisi bulunan katılımcıların sayısının oldukça az olması (n=5) kütüphanecilik-okuma alışkanlığı ve kültürü ilişkisi bağlamında olumsuz bir bulgu olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 8
Kitap Seçim Tercihlerini Etkileyen Unsurlar

Unsurlar	n	%
Kitabın yazarı	30	78,9
Arkadaş tavsiyesi	25	65,8
Medyadaki tanıtımlar	13	34,2
Kitabın yayınevi	13	34,2
Gazetelerin kitap eklerindeki yazılar	11	28,9
İnternet sitelerindeki tanıtım yazıları	10	26,3
Kitabın adı	9	23,7
Kitabın senaryolaştırılması (TV/sinema uyarlamaları)	4	10,5
Kitabın fiziki özellikleri (kapak tasarımı, cildi vb.)	4	10,5
Kitabın fiyatı	2	5,3
Arka kapak yazısı	2	5,3
Konusu	2	5,3
Kitabın kitabevindeki yerleşimi/sunumu	1	2,6

Katılımcıların kitap seçim tercihlerini etkileyen en önemli unsur öncelikle kitabın yazarı (%79), diğeri ise arkadaş tavsiyesidir (%66). Kitap fiyatları yukarıda belirtildiği üzere pahalı bulunsa da fiyat unsurunun, kitabın seçimini neredeyse hiç etkilemediği anlaşılmaktadır (n=2). Medyadaki kitap tanıtımları (%34), yayınevi (%34), gazetelerin kitap eklerindeki bilgiler (%29), internet sitelerindeki tanıtım yazıları (%26) veya kitabın adı (%24) kitap seçiminde en az dikkate alınan unsurlardır (Tablo 8).

Bireyi kitap okumaya yönelten nedenler ile kitap okumasını veya daha fazla okumasını engelleyen duygu ve durumlar çok çeşitli olabilir. Bu nedenlerin ortaya konulması, ayrıca okuma kültürünün oluşmasında bireye etki eden diğer kişilerin ortaya çıkarılması, bireyin okuma ile ilişkisinin açıklığa kavuşturulmasına ve okuma kültürünün yaygınlaştırılmasına katkı sağlayabilir. Araştırma kapsamında katılımcıları okumaya yönelten unsurlar sorulmuş, alınan yanıtlara göre Tablo 9 oluşturulmuştur.

Tablo 9
Kitap Okumaya Yönelten Etkenler

Etkenler	n	%
Dünyayı daha iyi algılamamı sağlıyor	25	65,8
Konuşma ve yazma becerilerimi geliştiriyor	25	65,8
Eğlenceli bir biçimde zaman geçirmemi sağlıyor	21	55,3
Mesleğimi daha iyi yapabilmeme katkı sağlıyor	20	52,6
Yalnızlık vb. olumsuz duygulardan korunmama yardımcı oluyor	17	44,7
Toplum içinde olumlu kişisel imaj oluşturmamı sağlıyor	10	26,3
Eğitimim için zorunludur	3	7,9
İnsanları anlamamı sağlıyor	1	2,6
Bilgi birikimi sağlıyor	1	2,6
Merakımı gideriyor	1	2,6

Tablo 9'a göre katılımcıları kitap okumaya yönelten etkenlerin başında dünyayı daha iyi algılama (%66) ile konuşma ve yazma becerilerini geliştirme (%66) isteği gelmektedir. Ayrıca eğlenceli bir biçimde zaman geçirme arzusu (%55) ile mesleği daha iyi yapabilmeye katkı sağlaması (%53) katılımcıların yarısından fazlası tarafından ileri sürülen kitap okuma nedenleridir.

Katılımcılara, kitap okumalarını engelleyen duygu ve durumların neler olduğu sorulduğunda, %34'ü okumak için herhangi bir engelin olmadığını belirtirken, yarıya yakın bir bölümü (%47) ise zaman yokluğunun daha fazla okumaya engel olan en önemli neden olduğunu ifade etmişlerdir. Tablo 10'daki duygu ve durumların dışında "Kitap okumak yaşantıma maddi bir

yarar veya ekonomik getiri sağlamıyor”, “Kitap okumanın çocuklara, gençlere, öğrencilere özgü bir alışkanlık olduğunu düşünüyorum”, “Kitap okumayı modası geçmiş bir alışkanlık olarak görüyorum”, “Kitap okumak ruhsal olarak olumsuz etkiliyor (yalnızlaşma, aşırı duygusallaşma vb.)” ve “kitaba para ödemek istemiyorum” seçeneklerini işaretleyen hiç katılımcı olmamıştır.

Tablo 10

Kitap Okumayı Engelleyen Duygu ve Durumlar

Duygu ve durumlar	n	%
Zaman bulamıyorum	18	47,4
Okumaya engel bir durum yok	13	34,2
Sadece kitap okumak yerine, aynı anda birden fazla eylemde bulunabileceğim ortamları (internet/TV) tercih ediyorum	4	10,5
Kitap okumak beni fiziki olarak olumsuz etkiliyor (görme bozukluğu, iskelet/kas sorunları vb.)	2	5,3
Kitap okumayı eğlenceli bulmuyorum	1	2,7
Arkadaş ortamı okumamı engelliyor	1	2,7
Mesai sürecinde aşırı yoruluyorum	1	2,7

Katılımcıların okuma alışkanlığını büyük oranda (%71, n=27) kendi bireysel çabaları ile edindikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca kütüphanecilik mesleğinin (%40), ailenin (%37), öğretmenlerin (%32) ve arkadaşların (%29) da bu anlamdaki katkısı önemlidir.

Okuma kültürü bağlamında kitaplar, bireyin her zaman gündeminde yer alır. Kitaplar hakkında görüş alışverişinde bulunmak, kitaplar, yazarlar, yayınevleri vb. konularda fikir paylaşımında bulunmak okuma kültürünün önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu kapsamda katılımcıların %55'i (n=21) bu anlamda fikir ve görüş alışverişinde bulunmayı sevdiğini belirtmiştir. Kitaplar üzerine konuşmayı tercih etmeyen iki kişi bulunurken, bu konuda kısmen paylaşım yaptığını belirten 15 kişi bulunmaktadır (%40).

Okuma Alışkanlığının Mesleğe Katkısı

Kütüphanecilerin gerek bireylere okuma alışkanlığı ve kütüphane kullanma becerisi kazandırma gerekse kitap seçimi gibi konularda sorumluluklarını en iyi şekilde yerine getirilebilmesi için bu konularda donanımlı ve olumlu örnek teşkil edebilme konusunda yeterli olmaları gerekmektedir. Araştırma kapsamında katılımcılara kitap okuma alışkanlığının kütüphanecilik mesleğine olası etkileri varsayımlar halinde sunulmuş ve katılımcılardan bunlara ilişkin değerlendirmeleri alınmıştır.

Şekil 3'e göre katılımcıların tümü (%100, n=38) kütüphanecilerin sahip oldukları okuma kültürü ile topluma örnek olmaları gerektiğini düşünmektedirler. Yine hemen hemen tümü (%97, n=37) kitap okuma alışkanlığına sahip kütüphanecilerin, kütüphanelerde kitap seçimi hizmetlerini ve danışma hizmetlerini daha nitelikli yürüteceğini (n=37); okuyuculara gereksinim duydukları kaynakları doğru biçimde önerebileceklerini (n=36); ayrıca kütüphanelerin topluma yönelik okuma alışkanlığı kazandırma projelerini yürütebilmesi için öncelikle kütüphanecilerin de okuma alışkanlığına sahip olması gerektiğini düşünmektedir (n=37). Büyük oranda katılımcı (%92, n=35) kitap okuma alışkanlığına sahip kütüphanecilerin genel kütüphanecilik hizmetlerini daha verimli biçimde yerine getireceğini düşünmektedir. Katılımcıların hemen hemen tümüne göre (%97, n=37) kütüphanecilerin kitap okuma alışkanlığına sahip olması gerekmektedir. Kitap okuma alışkanlığına sahip kütüphanecilerin kullanıcılarla daha iyi iletişim kurabilecekleri varsayımı yine katılımcıların (%87, n=33) hemfikir oldukları bir varsayımdır.

Şekil 3. Okuma Alışkanlığının Mesleğe Katkısı

En Çok Tercih Edilen Yazarlar ve Kitapları

En sevilen yazarlar ve kitapları yine bireylerin okuma kültürünün bir parçası olarak değerlendirilebilir. Ayrıca okuyucular zaman zaman kütüphanecilerin kendilerine kitap önerisi yapmalarını istemektedirler. Bu nedenlerden dolayı araştırmanın katılımcılarının hangi yazarları ve kitaplarını daha çok sevdikleri, genelde hangi kitapları önerdikleri ortaya konulmuştur.

Ahmet Ümit (n=24), Yaşar Kemal (n=6), Khaled Hosseini (n=5) en çok beğenilen ilk üç yazardır. Diğer tercih edilen yazarlar ise sırasıyla Elif Şafak (n=4), Sabahattin Ali (n=4), Vedat Türkali (n=4), Akilah Azra Kohen (n=3), Dan Brown (n=3), Amin Maalouf (n=2), Gabriel Garcia Marquez (n=2), Hakan Günday (n=2), Marlo Morgan (n=2) ve Zülfü Livaneli'dir (n=2). Uçurtma Avcısı-Khaled Hosseini (n=4) ve Kürk Mantolu Madonna-Sabahattin Ali (n=4) en çok beğenilen kitaplardır. Da Vinci Şifresi-Dan Brown (n=3), Aşk-Elif Şafak (n=3), Bir Gün Tek Başına-Vedat Türkali (n=3), İstanbul Hatırası-Ahmet Ümit (n=3), Bab-ı Esrar-Ahmet Ümit (n=2), Beyoğlu Rapsodisi-Ahmet Ümit (n=2), Bir Çift Yürek-Marlo Morgan (n=2) ve İnce Memed-Yaşar Kemal (n=2) tercih edilen diğer eserlerdir.

Okuma Alışkanlığı Düzeyi

Araştırmada, katılımcıların okuma alışkanlıklarının düzeyine ilişkin bir değerlendirme yapabilmek üzere nicel bir veri elde etmek amaçlanmıştır. Yüksek okuma alışkanlığına işaret eden üç temel özellik olduğu düşünülmektedir. Bu özellikler;

- Okuma alışkanlığına sahip olduğunu düşünmek,
- Boş zamanlarda kitap, dergi, gazete okumak,
- Bir yılda 21 ve daha fazla sayıda kitap okumaktır.

Araştırmaya katılan 38 katılımcıdan 12'si (%32) hem boş zamanlarında kitap, dergi, gazete okuduğunu, hem bir yılda 21 ve daha fazla kitap okuduğunu hem de kendi öz değerlendirmesine göre okuma alışkanlığına sahip olduğunu düşündüğünü belirtmişlerdir. Böylece araştırmada, Ankara'daki halk kütüphanecilerinin %32'sinin nitelikli okuma alışkanlığına sahip olduğu ileri sürülebilir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma kapsamında elde edilen veriler ışığında şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Ankara'daki halk kütüphanelerinde kütüphane müdürü, kütüphane müdür yardımcısı ve kütüphaneci unvanlı Bilgi ve Belge Yönetimi bölümü mezunu 53 personel bulunmaktadır. Bu unvanlara sahip personelin kütüphaneci olarak tanımlandığı bu araştırma kapsamında, en çok kütüphaneci Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi'nde çalışmaktadır. Hacettepe Üniversitesi mezunu, kadın ve 30-39 yaş arasındaki kütüphaneciler daha fazladır. Kütüphaneciler halk kütüphanesi alanında oldukça deneyimlidirler.
- Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphaneciler özgür zamanlarını en çok okuyarak değerlendirmekte ancak bir başka kütüphaneyi kullanıcı olarak ziyaret etmemektedirler. Aile ile nitelikli zaman geçirmek veya rutin ev işlerini yapmak kütüphanecilerin bir hayli zamanını alan uğraşlardır.
- Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphaneciler orta düzeyde kitap okuma alışkanlığına sahip olup, seçici ama düzensiz bir biçimde kitap okumaktadırlar. Kütüphanecilerin %53'ü kendisinin okuma alışkanlığına sahip olduğunu düşünse de yüksek düzeyde kitap okuma alışkanlığına sahip kütüphanecilerin oranı %32'dir.
- Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphaneciler, okudukları kitapları çalıştıkları kütüphaneden temin etmekte olup, yılda 6-20 arasında kitap satın almaktadır. Kütüphaneciler kitap fiyatlarını ise yüksek bulmaktadır.
- Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphaneciler evlerinde ciddi sayıda kitaba sahiptirler. Dolayısıyla kütüphaneciler, kitapla ilişkileri bağlamında sosyal çevreleri için iyi bir örnek teşkil etmektedir.
- Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphaneciler basılı ortamda okumayı tercih etmekte, internette kitap indirmemektedir. Yaş itibarıyla ele alındığında kütüphaneciler ağırlıklı olarak literatürde X kuşağı olarak adlandırılan kuşakta yer almaktadır. Dolayısıyla kütüphanecilerin basılı ortamı daha çok tercih etmelerinin nedeni olarak yaş faktörü gösterilebilir.
- Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphaneciler magazin ve akademik dergileri hiç okumamakta bunun yerine kitap okumayı tercih etmektedirler.
- Okunan materyalin özgün dilinin Türkçe olmasının veya bir başka dilden çevrilmiş olmasının okuma tercihine etkisi yoktur.
- Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphaneciler en çok edebiyat türünü tercih edip, özellikle psikoloji ve tarih temalı romanları okumaktadır.
- Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphanecilerin en çok beğendikleri yazarlar Ahmet Ümit, Yaşar Kemal, Khaled Hosseini, Elif Şafak, Sabahattin Ali ve Vedat Türkali; en çok beğendikleri kitaplar ise Uçurtma Avcısı, Kürk Mantolu Madonna, Da Vinci Şifresi, Aşk, Bir Gün Tek Başına ve İstanbul Hatırası'dır.
- Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphaneciler okuyacakları kitabı, öncelikle kitabın yazarına göre vesonrasında ise arkadaş tavsiyesi ile seçmektedirler. Kitap fuarlarını ara sıra ziyaret etmekte ve yayınevleri hakkında biraz bilgiye sahiptirler.
- Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphaneciler başta dünyayı daha iyi algılamak, konuşma ve yazma becerilerini geliştirmek üzere, eğlenceli bir biçimde zaman geçirme ve mesleği daha iyi yapabilmek için kitap okumaktadırlar. Daha çok kitap okumalarının önündeki en büyük engel yeterli zamanlarının olmamasıdır. Ancak kütüphaneciler okumaya hiçbir etkenin engel olmadığını da düşünmektedirler. Ancak çevreleriyle kitaplar hakkında konuşma ve fikirlerini paylaşma alışkanlıkları olsa da kitap kulüplerine katılım fikrine yabancıdırlar.
- Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphaneciler bireysel çabaları ile okuma alışkanlığı edinmişlerdir. Ayrıca kütüphanecilik mesleğinin de kütüphanecilerin okuma alışkanlığına belirgin bir etkisi vardır.

- Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphaneciler, kütüphanecilik mesleğindeki okuma kültürü ile topluma örnek olmaları gerektiğini düşünmektedirler. Kitap okuma alışkanlığına sahip kütüphanecilerin, kütüphanelerde kitap seçimi hizmetlerini ve danışma hizmetlerini daha nitelikli yürüteceğini; okuyuculara gereksinim duydukları kaynakları doğru biçimde önerebileceklerini; ayrıca kütüphanelerin topluma yönelik okuma alışkanlığı kazandırma projelerini yürütülebilmesi için öncelikle kütüphanecilerin de okuma alışkanlığına sahip olması gerektiğini düşünmektedir. Kitap okuma alışkanlığına sahip kütüphanecilerin genel kütüphanecilik hizmetlerini daha verimli biçimde yerine getireceğine; kullanıcılarla daha iyi iletişim kurabileceklerine ve dolayısıyla kütüphanecilerin kitap okuma alışkanlığına sahip olması gerektiğine inanmaktadır.

Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar ışığında öneriler şunlardır:

- Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphanecilerin okuma alışkanlığının beslenmesi ve yükseltilmesi için ilgili kurumlar çalışmalar yürütülmelidir. Türk Kütüphaneciler Derneği gibi mesleki sivil toplum örgütleri yayınevleri ile görüşerek kütüphaneciler için çeşitli kapsamda sürekli indirim kampanyaları sağlamalıdır.
- Türk Kütüphaneciler Derneği ya da Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü öncülüğünde halk kütüphaneleri ile yayınevleri arasında görüş alışverişinin ve iletişimin sağlanacağı, kitap temelli sosyal ilişkilerin geliştirileceği çeşitli paylaşım ortamları ve platformlar kurulmalıdır.
- Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphaneciler en çok edebiyat dalında kitap okumaktadırlar. Bu nedenle Türk Kütüphaneciler Derneği ya da Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından özellikle kütüphanecilere yönelik olarak kurgulanmış, yazar-kütüphaneci buluşmaları, kütüphanecileri yazma serüveninin içine çekecek çeşitli yazı atölyeleri ve drama etkinlikleri planlanmalı ve uygulanmalıdır.
- Kütüphanecilerin sosyal bilimlere ilgi gösterdiği göz önünde tutularak, Türk Kütüphaneciler Derneği sadece mesleki içerikte değil edebiyat, tarih ve psikoloji gibi kütüphanecilerin ilgi alanlarına yönelik konularda da kitap yayımlayabilir.
- Arkadaş tavsiyesi Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphaneciler için yazardan sonra gelen ikinci önemli seçim unsuru olduğu için Türk Kütüphaneciler Derneği'nin web sayfasında kütüphaneciler için kitap öneri forumu kurulabilir.
- Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphanecilerin çalıştıkları kütüphane dışındaki kütüphaneleri de kullanmaları, bir yandan kütüphaneciler arası mesleki iletişimi güçlendirirken diğer yandan onların bilgi gereksiniminin daha iyi karşılanmasını sağlayabilir.
- Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphanecilerin özellikle kütüphanecilik alanında yayın yapan Türk Kütüphaneciliği ve Bilgi Dünyası gibi akademik dergileri neden okumadıkları ayrı bir çalışma kapsamında araştırılmalıdır. Her iki derginin tüm sayıları halen açık erişimde olmasına rağmen kütüphanecilerin basılı kaynakları daha çok okumayı tercih ettikleri unutulmamalı, dergi yönetimleri tarafından gerekli önlemler ivedilikle alınmalıdır.
- Kütüphanecilerin neden mesleki yayınlara daha az ilgi gösterdikleri araştırılmalıdır.
- Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Ankara'da veya şehir dışında gerçekleştirilen kitap fuarlarına kütüphanecilerin sürekli katılımını teşvik etmeli ve sağlamalıdır.
- Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphaneciler için Türk Kütüphaneciler Derneği ya da Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından kitap kulüpleri fikrinin yaygınlaştırılması, tanıtılması ve kütüphanecilerin bu etkinliklere katılımının sağlanması yönünde çalışmalar yapılmalıdır.

- Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphanecilere göre hiçbir şey okumaya engel değildir. Bu olumlu yaklaşım, odak noktasına kütüphanecileri alan kamu spotuna veya kampanyaya dönüştürülebilir.
- Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphanecilerin okuma alışkanlığında kütüphanecilik mesleğinin belirgin bir etkisi vardır. Bu etki çeşitli pazarlama stratejilerinde konu edinilebilir. Özellikle Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğrencilerinin motivasyonlarının artırılmasında kullanılabilir.
- Ankara'daki halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphanecilerin okuma alışkanlıklarını geliştirmek üzere çeşitli ödüllü yarışmalar düzenlenebilir. Ayrıca başka kütüphanelerden, araştırma/bilgi edinme adına yararlanma, çeşitli güdüleme teknikleriyle artırılabilir.
- Kütüphanecilerin yüksek bir okuma kültürüne sahip olmaları gerekliliği Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğrencilerine bütün eğitim hayatları boyunca aşılmalıdır. Bu doğrultuda ders program içerikleri güncellenebilir. Ayrıca halk kütüphanecilerinin hedef kitle olarak belirlendiği bölge seminerleri gibi çeşitli hizmet içi eğitimlere kütüphanecilerin okuma kültürü konusu de dâhil edilmelidir. Katılımcılara kütüphanecilerin sahip oldukları okuma kültürü ile topluma örnek olmaları gerektiği; kitap okuma alışkanlığının kütüphanelerde kitap seçimi hizmetlerini ve danışma hizmetlerini daha nitelikli yürütmeye yararı olduğu; topluma yönelik okuma alışkanlığı kazandırma projelerinin yürütülebilmesi için öncelikle kütüphanecilerin de okuma alışkanlığına sahip olması gerektiği anlatılmalıdır.
- Okuma 2.0 olarak tanımlanan ve okuma materyalinin basılı ortamdan elektronik ortama kaydığı, görsel dokümanlara bağlantılarla desteklenen yeni bir okuma çevresinden söz edilmektedir (Gu, 2015, s. 101). Bu nedenle artık analiz birimi olarak basılı formattaki bilgi kaynağı ile ay veya yıl esasına dayanan ölçütlerin bilgi toplumunun çerçevelediği bireyin okuma alışkanlığını ölçebilmekte yetersiz kalması kaçınılmazdır. Bunun yerine analiz birimi olarak hem basılı hem de elektronik ortamdaki bilgiyi ve dakika veya saati esas alan ölçütlerin geliştirilmesi daha doğru olacaktır.

Sonuç olarak belirtmek gerekirse, okumak tüm bireyler için toplumsal yaşama katılmanın önemli bir aracıdır. Bu gerçek bireysel olarak kütüphaneciler için de geçerlidir. Ancak kütüphaneciler bu bireysel gerekliliğin ötesinde mesleki olarak da bu alışkanlığa güçlü biçimde sahip olmak zorundadırlar. Mesleğini profesyonelce gerçekleştirebilmede okuma alışkanlığı onlar için önemli bir koşuldur. Okumayan bir kütüphanecinin, görevi sayılan "okuyan bir toplum yaratması" olanaklı değildir. Toplumların okuma modeli olması gereken kütüphanecilerin bu sorumluluğun farkında olmaları ve o yönde davranmaları gerekir.

Okuma alışkanlığına ilişkin bu türden araştırmalar farklı tür kütüphanelerde çalışan kütüphaneciler üzerine de yapılmalıdır. Farklı kütüphane türlerinde çalışan kütüphaneciler için yapılacak karşılaştırmalı okuma alışkanlığı araştırmaları da anlamlı veriler sunabilir. Okuma alışkanlığını yaratmada aile, öğretmen ve kütüphanecinin rolünü birlikte ele alan, sorunun kimden hangi ölçüde kaynaklandığını belirlemeye yönelik araştırmalar da ilginç olabilir. Ayrıca yaptığımız araştırmanın diğer kentler ve Türkiye düzeyinde yapılarak, halk kütüphanecilerinin bu konudaki durumları belirlenmeli ve elde edilen veriler doğrultusunda Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü tarafından hizmet içi eğitim programları oluşturulup uygulanmalıdır. Unutulmamalıdır ki okuyan bir toplum okuyan kütüphaneciler ile yaratılabilir.

Kaynakça

- Acıyan, A. A. (2008). *Ortaöğretim öğrencilerinin okuma alışkanlıkları ve akademik başarı düzeyi arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Akca, Ç. (2008). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine kitap okuma alışkanlığı kazandırmada Türkçe öğretmenlerinin rolü* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

- Aksaçlıoğlu, A. G. ve Yılmaz, B. (2007). Öğrencilerin televizyon izlemeleri ve bilgisayar kullanmalarının okuma alışkanlıkları üzerine etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(1), 3-28.
- Alaca, E. ve Kızılöz, T. (2015). Ankara Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğrencilerinin okuma alışkanlıkları üzerine karşılaştırmalı bir değerlendirme. *Türk Kütüphaneciliği*, 29(3), 515-543.
- American Library Association. (1978). *Book reading and library usage: a study of habits and perceptions*. New Jersey: Gallup.
- Argan, M. T., Argan, M. ve Kurulgan, M. (2008). Kitaplara ilişkin biçimsel özelliklerin okuyucu tutumları üzerine etkisi. *Bilgi Dünyası*, 9(1), 179-206.
- Arıcan, S. ve Yılmaz, B. (2010). 100 temel eser uygulamasının öğrencilerin okuma alışkanlıklarına etkisi ve bu uygulamada kütüphanelerin rolü konusunda öğretmen görüşleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(3), 495-518.
- Arıcı, A. F. (2008). Okumayı niye sevmiyoruz?: Üniversite öğrencileriyle mülakatlar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 91-100.
- Ateş, V. ve Şahin, S. (2014). Yüksek lisans öğrencilerinin okuma alışkanlıklarına bilgisayar ve internet teknolojilerinin etkileri. *Ahi Evran Üniversitesi Kurşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 1-16.
- Bamberger, R. (1990). *Okuma alışkanlığımı geliştirme*. (B. Çapar, Çev.). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Behrman, C. (2004). The culture of reading in a public school: ethnography, service-learning, and undergraduate researchers. *PennMuseum: Expedition Magazine*, 46(3), 22-28. Erişim adresi: <https://www.penn.museum/documents/publications/expedition/PDFs/46-3/The%20Culture.pdf>
- Bourdieu, P. (1997). *Televizyon üzerine*. (T. Ilgaz, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Çakmak, T. ve Yılmaz, B. (2009). Okul öncesi dönem çocuklarının okuma alışkanlığına hazırlık durumları üzerine bir araştırma: Hacettepe Üniversitesi Beytepe Anaokulu örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(3), 489-509.
- Doğanay, H. (2001). Halk kütüphanelerinin okuma alışkanlığındaki rolü ve önemi. *Türk Kütüphaneciliği*, 15(1), 40-44.
- Dökmen, Ü. (1990). Lise ve üniversite öğrencilerinin okuma becerileri, ilgileri, okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23(2), 395-418.
- Dökmen, Ü. (1994). *Okuma becerisi, ilgisi ve alışkanlığı üzerine psiko-sosyal bir araştırma*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Geçgel, H. ve Burgul, F. (2009). Eğitim fakültesi öğrencilerinin okuma ilgi alanları: Çanakkale örneği. *TUBAV Bilim Dergisi*, 2(3), 341-353.
- Gömlüksiz, M. N. (2004). Kitap okuma alışkanlığına ilişkin bir tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 185-195.
- Gu, M. (2015). A study on the reading and writing culture in the era of smart focused on concept of the thumb generation & reading 2.0. *International Journal of Multimedia and Ubiquitous Engineering*, 10(8), 97-106.
- İskender, H. (2013). *Türkçe öğretmenlerinin okuma ilgileri ve öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmaya yönelik etkinlikleri üzerine bir araştırma: Trabzon ili örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Karadağ, R. (2014). Okuma ilgisi, tutumları ve alışkanlığı konusunda yapılmış çalışmaların lisansüstü tezlere dayalı analizi: YÖK ve Proquest veri tabanları örnekleme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(1), 1-17.
- Kern, R. (2006). Perspectives on technology in learning and teaching languages. *TESOL Quarterly*, 40(1), 183-210.
- Koç, S. ve Müftüoğlu, G. (1998). *Dinleme ve okuma öğretimi*. Erişim adresi: <http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/2277/unite04.pdf>
- Konan, N. (2013). İlköğretim okulu yöneticilerinin okuma alışkanlıkları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 19(1), 31-59.

- Kurulgan, M. ve Çekerol, G. S. (2008). Öğrencilerin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 237-258.
- Kuş, Z. ve Türkyılmaz, M. (2010). Sosyal bilgiler ve Türkçe öğretmeni adaylarının okuma durumları: ilgi, alışkanlık ve okuma stratejilerini kullanım düzeyleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(1), 11-32.
- Odabaş, H. (2003). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığına etki eden faktörler. *Bilgin*, 2, 3-6.
- Odabaş, H., Odabaş, Z. Y. ve Polat, C. (2008). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı: Ankara Üniversitesi örneği. *Bilgi Dünyası*, 9(2), 431-465.
- Sağlamtunç, T. (1990). Türkiye'de üniversite Kütüphanecilik Bölümlerinin 4.sınıf öğrencilerinin özgür (boş) zaman ders dışı okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 4(1), 3-21.
- Sever, S. (2011). *Okuma kültürü edindirme sürecinde temel sorunlar ve çözüm önerileri*. Erişim adresi: <http://www.egitimsenistanbul7.org/media/1321394190.pdf>
- Velioglu, M. N., Karsu, S., Çifci, S., Işıkhan, P. A., Umut, M. Ö. ve Bayrak, E. (2013). Bilinç öncesinden bilinç sonrasına yolculuk: okuma alışkanlığı kazandırılmasına dönük üniversite öğrencileri üzerinde karma bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(47), 171-190.
- Yıldız, D., Ceran, D. ve Sevmez, H. (2015). Eğitim Fakültesi öğrencilerinin okuma alışkanlıkları profili. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 141-166.
- Yıldız, M. ve Akyol, H. (2011). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama, okuma motivasyonu ve okuma alışkanlıkları arasındaki ilişki. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3), 793-815.
- Yılmaz, B. (1990). *Okuma alışkanlığı ve Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Yılmaz, B. (1993). *Okuma alışkanlığında halk kütüphanelerinin rolü*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Yılmaz, B. (1995). Okuma sosyolojisi: Ankara'da oturanların okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 9(3), 325-336.
- Yılmaz, B. (1998). Okuma alışkanlığı sorunu, bir enstitü örneği ve Türkiye için öneriler. *Türk Kütüphaneciliği*, 12(3), 244-251.
- Yılmaz, B. (2000). Viyana İlkokullarında okuyan Türk öğrencilerin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Bilgi Dünyası*, 1(29), 280-306.
- Yılmaz, B. (2002). Ankara'daki ilköğretim öğretmenlerinin okuma ve halk kütüphanesi kullanma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 16(4), 441-460.
- Yılmaz, B. (2012). Okuma alışkanlığının okuma başarısına etkisi: Ankara Keçiören Atapark İlköğretim Okulu öğrencileri üzerine bir araştırma. Ö. Külcü, T. Çakmak ve N. Özel. (Yay. haz). *Prof. Dr. K. Gülbün Baydur'a Armağan* içinde (s. 209-218). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Yılmaz, B., Köse, E. ve Korkut, Ş. (2009). Hacettepe Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi öğrencilerinin okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(1), 22-51.

Summary

Reading is an activity or interest to evaluate leisure time, to follow economic, cultural and technological developments, to learn new things. Reading is an important tool for a qualified life in our present. One of the conditions of modernity is to adapt to the developments by reaching information. Supporting reading habits of individuals and emphasizing that it is an action that can be effective when life is sustained throughout life is one of the responsibilities of the librarians. In order to fulfill responsibilities of creating and developing reading habits in users, librarian must have this habit at first.

According to the research model; librarians perform reading activity with language, need, interest, curiosity and motivation, which are the basic elements of reading. However, there are other factors in providing reading habits. The quality of education given to schools is decisive in the acquisition of reading habits in childhood. Similarly, the quality of education in the Departments of Information Management is not only a matter of acquiring professional

knowledge and skills but also attitudes that are another factor affecting the reading habits of librarians. By model reading activity can only be described as a habit if it develops continuously, regularly, and throughout life. In addition to the individual benefits of reading habits of the librarians, there is also an influence on the profession. Therefore, the reading habit of a librarian is also a social influence.

This research, carried out by the descriptive method, aims to determine the level and quality of reading habits of the librarians working in public libraries in Ankara. In this study all staff with a degree in Departments of Information Management (Librarianship) and who serves on the library directors, deputy directors and librarian were defined as librarians. The scope of the research consists of 53 librarians working in public libraries serving under the Provincial Directorate of Culture and Tourism of Ankara. In this survey, a questionnaire with 32 questions was applied, 38 responses were received from the questionnaire and 72% of the universe has been reached.

Various results were obtained in the study. Librarians working in public libraries in Ankara have a moderate level of reading habits. Librarians read books in a selective but irregular way. While 53% of librarians think that they have reading habits, only 32% of public librarians have a high level of reading habits. Public libraries in Ankara think that librarians with reading habits will perform their general librarianship services more efficiently.

Various suggestions are presented in the light of the results obtained in the research. Some research and activities should be carried out to increase reading habits of the public librarians in Ankara. Author-librarian meeting, various writing workshops on writing adventure and some drama events should be planned and implemented as librarian-oriented. To exchange ideas and communication between public librarians and publishers and to develop book-based social relations, varied platforms must be installed. The dissemination of book clubs, the introduction of this activity and the participation of librarians in these activities should be ensured. New reading habit criteria should be developed. The analysis unit of reading habit criteria should be the information in both printed and electronic media and also be in minutes or hours as time.